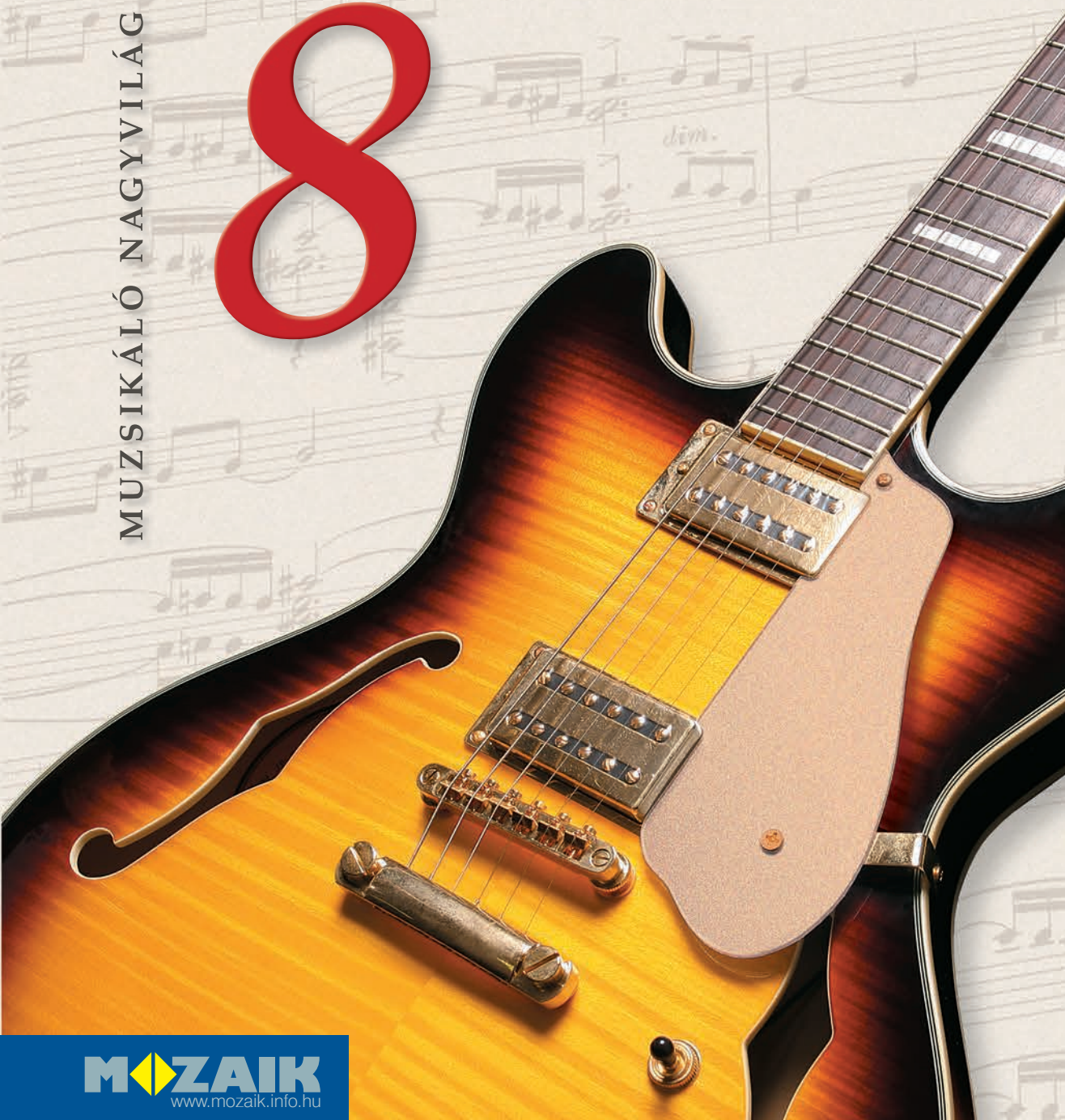

Király Katalin

Ének-zene

MUZSIKÁLÓ NAGYVILÁG

8

MUZSIKÁLÓ NAGYVILÁG

Király Katalin

Ének-zene

8. osztály

TIZENHARMADIK, VÁLTOZATLAN KIADÁS

Mozaik Kiadó – Szeged, 2019

Előszó

A Muzsikáló nagyvilág című sorozat 8. osztályos Ének-zene tankönyvében a szerző gondosan válogatta a zenei anyagot, amely széleskörű ismeretek megszerzését teszi lehetővé. A gazdagon felsorakoztatott dalok között komoly helyet kap nemzeti kultúránk öröksége, a nép ajkán keletkezett népdal, melynek könnyed és önfeledt éneklése sok sok élményt rejt magában. Bartók Béla és Kodály Zoltán művészete mellett bemutatja a kortárs alkotókat is. Így naprakész információkat nyújt, s a művészetek felé tereli a tanuló ifjúság figyelmét.

Szőnyi Erzsébet

A tankönyv fejezetei

Ünnepek, ünnepélyek ♦ 5

Magyar népzene ♦ 20

Magyar zeneművek, feldolgozások ♦ 34

Zenetörténeti visszatekintés ♦ 64

XX. század zenéje ♦ 91

Dalgyűjtemény ♦ 111

Ünnepek, ünnepélyek

Fohász Szent Istvánhoz

Lendülettel
Katona József (dallam, szöveg)

Magyar né - pünk ál - dott szent - je,
E - zer é - vünk drá - ga kin - cse.
Hoz - zád szó - lunk: Ist - ván király!
Or - szá - godért i - mád - koz - zál.

A Heves megyei
Tarnaszentmária római
katolikus temploma
az egyetlen épen maradt
István-kori falusi egyház.

- Életedben igaz voltál,
mindeneknek példát adtál.
Óvjon minket erős Jobbod,
magyar néped legyen boldog!
- Ápolgatjuk örökséged,
hazánk leljen békességet.
István király, esdve kérünk,
közbenjárónk légy minékünk!

A dal 2. és 3. versszakát a szöveghez
alkalmazkodó ritmussal énekeljük!

István király betegágyán beszél
Vazul fiaival:
Andrással, Bélával és Leventével.
(Képes Krónika)

Katona József: Fohász Szent Istvánhoz

Magyar népzene

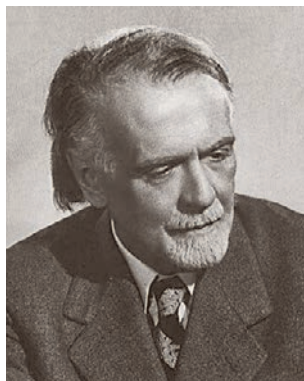
Népdalgyűjtőink

Vikár Béla
(1859–1945)

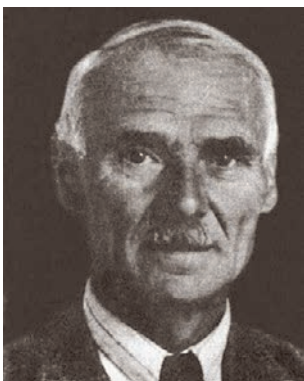
Bartók Béla
(1881–1945)

Kodály Zoltán
(1882–1967)

Lajtha László
(1892–1963)

Schneider Lajos
(1889–1960)

Békefi Antal
(1926–1982)

Barsi Ernő
(1920–2013)

Olsvai Imre
(1931–2014)

Birinyi József
(1956–)

Erdő mellett estvéledtem

Poco rubato

Er - dő mel-lett est-vé - led-tem,
Su-bám fe-jem a - lá tet - tem,
Ösz - sze - tet-tem két ke - ze-met,
Úgy kér - tem jó Is - te - ne-met.

2. Én Istenem, adjál szállást,
Már meguntam a járkálást,
A járkálást, a bujdosást,
Az idegen földön lakást.

3. Adjon Isten jó éjszakát,
Küldje hozzám szent angyalát,
Bátorítsa szívünk álmát,
Adjon Isten jó éjszakát.

Pásztó (Heves megye), Kodály Zoltán

Kodály Zoltán gondolatai nemzeti kincsünkről, a magyar népdalról

„A magyar zenét nem mi találtuk ki. Megvan az már ezer éve. Mi csak ápolni, őrizni akarjuk a régi kincset, és ha olykor megadatik nekünk, gyarapítani.”

„A magyar népdal nem pusztán a falusi élet visszhangja, hanem az egész magyar lélek tükré.”

„Előbb magunkat ismerjük meg, hogy el ne tévedjünk a világ rengetegében. Ha házat akarunk építeni, hogy ne ártson neki szakadó eső, árvíz és fúvó szél, kősziklára kell raknunk, nem homokra. A mi kősziklánk más nem lehet, mint az ősi magyar népdal.”

„Az általános emberit minden nép csak nemzeti sajátóságain át közelítheti meg.”

„A népdalok olyanok az én Fonóban, mint a hímzés szálai, a freskó ecsetvonásai.”

- 1 Milyen kórus szólaltatja meg a feldolgozást?
- Melyik szólamban hallható az eredeti népdal?

Kodály Zoltán: *Esti dal*

Októbernek, októbernek elsején

Ok - tó - ber - nak, ok - tó - ber - nak el - se - jén,
Nem süt a nap Csík-karc - fal - va me - ze - jén.
El - bú - csú - zom a ma - dár - tól s az ág - tól,
Az - u - tán a csík-karc - fal - vi lá - nyok - tól.

2. Ha kimegyek arra magas tetőre,
Kiásatom a síromat előre.
Édes rózsám, hol fogok én meghalni?
Itt a tetőn fog a vérem kifolyni.

Karcfalva (Csík m.), Bartók Béla

*Thorma János:
Októbernek elsején*

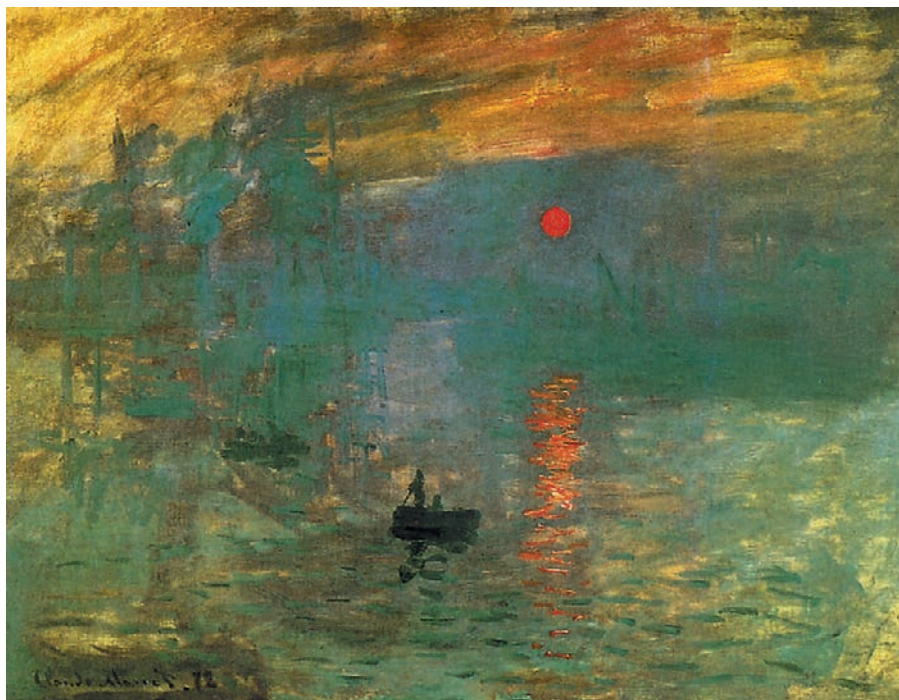
1 Állítsunk össze egy dalsokrot ismert katonadalainkból!

1. 3.
2. 4.

A XX. század zenéje

„Mit jelentsen az, hogy modern? Adjunk más súlyt a szónak! Legyetek invenciózusak¹, mint Beethoven, értsetek úgy az ellenponthoz², mint Bach, hangszereljtek úgy, mint Mozart, s legyetek a kor igaz gyermekei – akkor modernek vagytok!”

Richard Strauss

Claude Monet: A felkelő nap impressziója – 1872

- A modern zene** többféle kifejezésmódú irányzatot hozott létre:
- impresszionizmus: pillanatnyi benyomások megjelenítése
 - expresszionizmus: a kifejezés művészete
 - folklorizmus: a népzene alapuló irányzat
 - realizmus: a valóság zenéje
 - elektronikus zene: elektromos berendezések alkalmazása

A mai magyar zene Bartók Béla és Kodály Zoltán művészetével vált a XX. század európai kultúrájának értékes részévé.

invenciózus¹: *ötletes, leleményes, találékony*
ellenpont²: *a többszólamú műzenei szerkesztés gyűjtőneve*

Claude Achille Debussy

(1862, St. Germain-en-Laye – 1918, Párizs)

Francia zeneszerző, aki a zenei impresszionizmus elsődleges képviselője. Zenéjében az élet szépségeit, a természet felvillanó, pillanatnyi csodáit szólaltatta meg. Számára ott kezdődött a zene, „*ahol a beszélt szó felmondja a szolgálatot.*”

Debussy a XX. századi magyar zene kialakulásához is utat mutatott. Bartók Béla és Kodály Zoltán a legnagyobb századeleji muzsikusként emlegették. Sokoldalúságát színpadi- és zongoraművei, kórusai és dalai bizonyítják.

Legismertebb zenekari művei: A tenger; Egy faun délutánja;
Három noktürn: I. Felhők, II. Ünnepek, III. Szirének.

C. Debussy: Gyermekkuckó

6 tétel zongoramű (1908)

Debussy a művet 3 éves Emma nevű kislánya (Chouchou, ejtsd: Susu, francia becenév, jelentése: káposztácska) szórakoztatására komponálta, amelyben a gyermekszoba titkainak és örömeinek báját, hangulatát idézi. A *Gyermekkuckót* bevezető, ajánló sorai:

„*Drága kis Chouchoumnak gyengéd mentegőzéssel édesapjától azért, ami itt következik.*”

Jumbó elefánt bölcsődala – pentaton fordulatokban gazdag dallam

Golliwog's Cake Walk¹ – A néger baba tánca: vidám szinkópák ritmusával

Ejtsd: golivogsz kék vók

Cake Walk¹: ünnepi süteménytánc a gyertyával díszített torta körül.

Debussy a művet 1910. december 5-én mutatta be a budapesti közönségnek.

Bartók visszaemlékezése szerint:

„*a szerző nagyon kifejező, poétikus billentéssel szólaltatta meg a művet.*”

C. Debussy: Gyermekkuckó – részletek: *Jumbó elefánt bölcsődala*; *A néger baba tánca*

Arthur Honegger

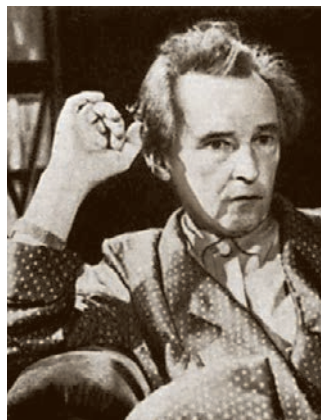
(1892, Le Havre – 1955, Párizs)

A svájci származású francia zeneszerző tisztelte a hagyományokat, azonban önálló zenei nyelvvel, drámai kifejezőmódjával korának legjelentősebb alkotó egyéniségévé vált.

Oratóriumaival (Dávid király, Jeanne d'Arc a máglyán), szimfonikus költeményeivel (Pacific 231., Rugby) és szimfóniáival az emberi megbékélést és az élet szépségét hirdette.

„...határozottan az a benyomásom, hogy egy civilizációs korszak végét éljük. Lázadni nem lehet ellene. Hidegvérrel kell tudomásul venni. Az a gondolat kell, hogy megvigasztaljon, hogy romjain egy másik fog születni.”

Honegger – 1951

A. Honegger: II. Szimfónia – 1941

A szimfónia a második világháború kegyetlen időszakát szólaltatja meg. A megrázó erejű 1. és 2. tétel után a 3. tételben a megnyugvás hangja csendül fel (koráldallam). Ezt az életérzést a trombita adja hírül a világnak.

II. szimfónia 3. tétel:

A. Honegger – P. Claudel: Jeanne d'Arc a máglyán

oratórium – 1935

Johanna, a XV. századi egyszerű parasztlány, a százéves angol-francia háború idején a franciák élére állva verte ki hazájából az angolokat. Később boszorkánysággal vádolták, majd máglyahalálra ítélték.

A mű záróütemeiben megdöbbentő targédiával vegyül Johanna kiáltása a kórus énekével.

Zárókórus:

A szerző 1945-ben prológussal (bevezetővel) egészítette ki a művet. Így utalt a százéves angol-francia háború és a hitleri megszállás idejének hasonlóságára.

A. Honegger: II. szimfónia – 3. tétel; Johanna a máglyán – zárókórus

Fejezetek

A dalok betűrendes mutatója

I. Ünnepek, ünnepélyek

Arad felé – <i>Horváth Rezső-Lamperth Géza</i>	8
Békesség-óhajtás (1953) – <i>Kodály Z.</i>	4
Dona nobis pacem – <i>ismeretlen szerző</i>	14
Emléksorok Fáy Andrásnak – <i>Szőnyi E.</i>	6
Fohász Szent Istvánhoz – <i>Katona József</i>	5
Föltámadott a tenger – <i>Szabó F.-Petőfi S.</i>	11
Gloria szálljon – <i>E. Gebhardi-Kerényi-Lukin</i> ...	15
Halleluja, ma nagy nap van – <i>G. F. Händel</i> ...	15
Hunyadi, bízzál – <i>Tamás G. Alajos-Radó P.</i>	10
Istené az áldás – <i>Bárdos Lajos-Erdélyi J.</i>	13
Letörött a bécsi torony teteje – <i>m. népdal</i>	12
Mind ez világ örvendezzen – <i>karácsonyi ének</i> ..	16
Nem szól a tilinkóm – <i>Szendrey J.-Tompá M.</i> .	7
Vígan zengjetek, citorák – <i>karácsonyi ének</i>	14

II. Magyar népzene

A citrusfa levelestől, ágastól – <i>bukovinai nd.</i> ..	26
Bús a kis gerlice madár – <i>erdélyi nd.</i>	24
Elmegyek, elmegyek – <i>m. népdal</i>	23
Elszaladt a lovam – <i>m. népdal</i>	31
Erdő mellett estvéledtem – <i>m. népdal</i>	21
Édes kedves feleségem – <i>m. népdal</i>	32
Hess páva – <i>m. népdal</i>	28
Most jöttem Erdélyből – <i>m. népdal</i>	28
Októbernek, októbernek elsején – <i>m. nd.</i>	22
Vettem marujánát – <i>m. népdal</i>	28

III. Magyar zeneművek, feldolgozások

A karádi faluvégen – <i>magyar népdal</i>	56
Bricskán járok – <i>am. nd.-Szőnyi Erzsébet</i>	59
Elindultam szép hazámból – <i>m. nd. - Bartók</i> ..	36
Elmégy rózsám – <i>m. népdal</i>	35
Énekeljünk, énekeljünk – <i>csángó népdal</i>	55
Enni, inni – <i>szlovák népdal</i>	41
Este jó – <i>csángó népdal</i>	54
Fülemülesző – <i>tatár nd.-Szőnyi Erzsébet</i>	58
Gyere, rózsám, este – <i>csángó népdal</i>	55
Ha folyóvíz – <i>csángó népdal</i>	54
Havasi legelőn – <i>szlovák népdal</i>	40
Huszárnóta – <i>Bartók Béla</i>	38
Mikoron Dávid – <i>Kodály Zoltán</i>	52
Ringató – <i>Horváth Rezső-Gazdag Erzsébet</i>	60
Röpülj, páva, röpülj – <i>m. nd. - Kodály Zoltán</i> ..	48
Szóljon a duda – <i>szlovák népdal</i>	41

IV. Zenetörténeti visszatekintés

A bandéros magyar legény – <i>történeti ének</i>	77
A nap kerül, hajnal derül – <i>történeti ének</i>	76
Árpád vala – <i>történeti ének</i>	69
Énekeljünk szépen, csendben – <i>G. F. Händel</i> ..	73
Haj, Rákóczi – <i>történeti ének</i>	78
Kyrie – <i>gregorián ének</i>	66
Magyar nemzet – <i>történeti ének</i>	75
Nyár kánon – <i>J. of Fornsete-Vaskó Andor</i>	67
Oragna figa – <i>W. A. Mozart-Kodály Zoltán</i>	81
Óda – <i>Pindaros-Kishonti Barna</i>	65
Siralom adaték – <i>Tinódi Lantos Sebestyén</i>	71
Tavaszi dal – <i>W. A. Mozart</i>	82
Tavaszköszöntő – <i>Ismeretlen szerző-Hámori L.</i> ..	68
Térj meg már bujdosásidből – <i>történeti ének</i> .	79
Zöld erdő harmatját – <i>történeti ének</i>	79

V. A XX. század zenéje

Clara bölcsődala – <i>G. Gershwin-Reményi</i>	101
Dalolj, Savaria – <i>Szőnyi Erzsébet-részlet</i>	103
Hazafelé – <i>spirituálé-Horváth Á. szövege</i>	99
Nyelvtörő kánon – <i>Ránki György</i>	103
Kocsikázó dal – <i>B. Britten</i>	98
Tempus et iucundum – <i>C. Orff</i>	96

VI. Dalgyűjtemény

A két szélén kis kóta	128
Csendes kánon – <i>Bárdos Lajos-Raics István</i>	119
Elmegyek, elmegyek – <i>m. népdal</i>	114
Emlékezés – <i>Horváth Rezső feld.</i>	113
Erdők, mezők – <i>Meir Ben-Uri</i>	118
Erdőkön, mezőkön járó – <i>szelmes ének</i>	115
Farsang – <i>F. Schubert-Lukin László</i>	117
Gaudeamus igitur – <i>Ary Tibor feld.</i>	112
Hajnalfényben – <i>M. Praetorius</i>	114
Kánon – <i>Bartók Béla</i>	122
Köszöntő – <i>J. Haydn-Lukin László</i>	115
Küzdeni s győzni – <i>Bárdos Lajos-Kölcsey F.</i> ..	119
Magyarokhoz – <i>Kodály Zoltán-Berzsenyi D.</i>	119
Ma reggel útnak indulunk – <i>skót nd.</i>	111
Ó, felvirradt a szép óra – <i>W. A. Mozart-J.F.</i>	116
Platon, Cicero	118
Sárga levél – <i>H. Purcell-Rossa Ernő</i>	114
Ünnepélyre – <i>L. v. Beethoven-Vörösmarty M.</i> ...	117